Työelämä
Katja Miettinen

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Lausunto

11.6.2024

Asia: U 31/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi harjoittelijoiden työehtojen parantamisesta ja täytäntöönpanemisesta sekä harjoitteluksi naamioitujen varsinaisten työsuhteiden torjumisesta (harjoitteludirektiivi) ja E 38/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: neuvoston suositus harjoittelun vahvistetuista laatupuitteista

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi tässä asiassa ja lausuu asiassa seuraavaa:

EK katsoo, että komission ehdotukset harjoittelijoita koskevasta suosituksesta ja direktiivistä eivät ole toissijaisuus- tai suhteellisuusperiaatteiden mukaisia. EU-tason sääntelyssä ei ole mahdollista ottaa huomioon kunkin jäsenvaltion työmarkkina- ja koulutusjärjestelmien erityispiirteitä, saatikka toimiala- ja yrityskohtaisia työtehtävien vaatimuksia.

Suomessa työmarkkinaosapuolet ovat useilla aloilla katsoneet yhdessä, että työsuhteen alkuun voi sisältyä harjoittelua (koulutusta, oppimista ja ammattitaidon kertymistä) myös alan tutkinnon suorittamisen jälkeen. Harjoittelijan määritelmän, harjoittelun enimmäiskeston ja syrjimättömyysperiaatteen kautta direktiivi asettaisi esteitä työmarkkinaosapuolten mahdollisuuksille määritellä ala- ja tehtäväkohtaisesti tarpeenmukaiseksi katsomansa harjoittelun keston ja muut työehdot. Direktiivi vaikuttaa siten suoraan työmarkkinaosapuolten toimivaltaan ja sillä on mitä todennäköisimmin vaikutuksia myös työehtosopimusten mukaisiin palkkausjärjestelmiin. Direktiiviehdotus on ristiriidassa kansallisen työmarkkinajärjestelmämme sisältämien käytäntöjen kanssa.

EK ei yhdy komission näkemykseen siitä, että tavallisten työsuhteiden naamioiminen harjoittelusuhteeksi ja tavallisen työvoiman korvaaminen harjoittelijoilla olisi laajalle levinnyt ongelma, joka siten oikeuttaisi oikeudellisesti sitovien säännösten antamiseen EU:n tasolla.

Käsityksemme mukaan Ruotsin parlamentti on jättänyt direktiiviesityksestä komissiolle perustellun lausuman ja katsoo direktiivin olevan toissijaisuusperiaatteen vastainen mm. sillä perusteella, että direktiivi on ristiriidassa Ruotsin kansallisen työmarkkinajärjestelmänsä kanssa.

Työelämä
Katja Miettinen

11.6.2024

Harjoittelijadirektiivi

EK pitää tervetulleena, että Suomen kannan mukaan EU-tason työelämäsääntelyn kehittämisessä tulee keskittyä välttämättömiin sääntelytarpeisiin vastaavaan vähimmäissääntelyyn ja sen tehokkaampaan toimeenpanoon.

EK on samaa mieltä siitä, että sääntelyn tarpeetonta lisäämistä ja yritysten hallinnollisen taakan kasvattamista tulee välttää ja, että EU:n sosiaalisen ulottuvuuden tulee ottaa kansallisten järjestelmien monimuotoisuus lähtökohdakseen tulevaisuudessakin.

Suomen kannan mukaan direktiiviehdotuksen käsittelyssä tulisi selkeyttää harjoittelun ja harjoittelijan määritelmiä, jotta direktiivin soveltamisala olisi selkeämpi. EK:n näkemyksen mukaan harjoittelijan määritelmän täsmentäminen onkin erityisen haasteellista, koska direktiivi tulisi käsityksemme mukaan sovellettavaksi kaikkeen työsopimussuhteiseen harjoitteluun.

Esimerkiksi Suomessa harjoittelija-termin käyttö ei ole yhtenäistä, vaan harjoittelijoiksi kutsutaan lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevaa ”kesätyöntekijää”. Harjoittelijoiksi kutsutaan niin ikään alan tutkintoa suorittavaa työntekijää, joka tekee työsuhteessa tutkintoon kuuluvaa pakollista tai vapaaehtoista työharjoittelua sekä työntekijää, jonka tutkinnon suorittaminen on kesken ja joka on muuten vain opiskelun ohessa tai vaikkapa kesäaikaan alan töissä. Lisäksi harjoittelijoiksi kutsutaan vakiintuneesti alan tutkinnon jo suorittanutta, mutta työuransa alussa olevaa aloittelevaa työntekijää. Kaikille em. ”harjoittelijoille” on työehtosopimuksissa omia (tavallisen työntekijän palkkamääräyksistä poikkeavia) palkkamääräyksiä.

Suomen kannassa on näkemyksemme mukaan kiinnitetty huomiota aivan oikein siihen, että direktiiviehdotus aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta, koska ehdotuksen mukaan ei ole selvää, keihin direktiiviä sovellettaisiin. ***EK katsoo, että jäsenvaltioiden tulisi voida kansallisesti määritellä, mihin harjoitteluihin direktiiviä sovelletaan.***

EK tukee Suomen näkemystä siitä, että harjoittelun kriteerit tulee lähtökohtaisesti jättää jäsenvaltioiden päätettäväksi. Siitä, milloin harjoittelun edellytykset täyttyvät ei tule säätää direktiivissä. Harjoittelun edellytykset vaihtelevat merkittävästi ala- ja tehtäväkohtaisesti. Lisäksi erityisesti harjoittelijoiden määrän suhteella työnantajan palveluksessa olevien työntekijöiden määrään ei ole minkäänlaista suhdetta niihin perusteisiin, joilla työntekijää voidaan pitää harjoittelijana.

Samaan aikaan olemme huolissamme direktiivin harjoittelijan määritelmän ja sen nojalla määriteltävien harjoittelun kriteereiden mahdollisista vaikutuksista kansalliseen työsuhteen määritelmään ja negatiivisesta vaikutuksesta oikeusvarmuuteen, johtuen direktiivin asettamasta velvoitteesta luoda ns. kolmas harjoittelija-kategoria työntekijän ja yrittäjän lisäksi.

Suomen kannan mukaan Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että työsuhteisen harjoittelun enimmäiskeston määrittelyyn jätettäisiin kansallinen joustomahdollisuus. EK:n näkemyksen mukaan kantaa olisi tältä osin tarvetta vahvistaa ja näemme kansallisen jouston mahdollisuuden kynnyskysymykseksi direktiivin jatkokäsittelyssä.

Kansallinen koulutusjärjestelmämme sisältää kaikilla koulutusasteilla eri mittaisia harjoitteluja, joista osa on pitkiäkin. On hyvä huomata, että sama opiskelija voi suorittaa saman työnantajan palveluksessa esim. ensin ammattikouluopintoihin liittyvän harjoittelun ja sen jälkeen vielä AMK-opintoihin liittyvän harjoittelun. Mikäli direktiivissä tai kansallisessa sääntelyssä asetetaan tiukkoja rajoituksia harjoittelun kestolle, vaarana on, että palkallisia harjoittelupaikkoja ei enää ole jatkossa tarjolla, jos niistä aiheutuu yrityksille lisäkustannuksia. Lisäksi harjoittelun keston tiukalla rajoittamisella voisi olla negatiivinen vaikutus valmistuneen henkilön työllistymismahdollisuuksiin, jos palkallisen harjoittelun maksimiaika on tehty ja käytetty jo opiskeluaikana. ***EK katsoo, että Direktiivissä ei tule asettaa rajoituksia jäsenvaltioiden mahdollisuuksille määritellä harjoittelun enimmäiskesto kansallisesti.***

EK pitää erittäin tervetulleena Suomen kantaa siitä, että direktiiviehdotuksella ei rajoiteta työmarkkinaosapuolten mahdollisuuksia sopia harjoittelun edellytyksistä, kriteereistä ja harjoittelijan työsuhteessa sovellettavista työehdoista. ***EK pitää tärkeänä, että myös harjoittelun kestosta voidaan sopia työmarkkinaosapuolten välisissä työehtosopimuksissa ja ehdotamme tätä lisättäväksi Suomen kantaan.***

Työsuhteisten harjoittelijoiden oikeusasemaa säännellään Suomessa työlainsäädännössä. Jos harjoittelussa on kyse työsuhteesta, työlainsäädäntö tulee sovellettavaksi kokonaisuudessaan. Harjoittelussa työsuhteen ehdot määräytyvät työlainsäädännön, työpaikalla mahdollisesti noudatettavan työehtosopimuksen sekä harjoittelijan henkilökohtaisen työsopimuksen perusteella.

Suomen työlainsäädännössä ei ole määritelty harjoittelua eikä harjoittelijaa. Harjoittelun kestosta ja edellytyksistä on tähän saakka voitu sopia ala- ja tehtäväkohtaisesti työehtosopimusosapuolten kesken ja ottaa näin huomioon ala- ja tehtäväkohtaiset erityispiirteet sekä vaatimukset.

Valtaosassa työehtosopimuksia on harjoittelijoita koskevia määräyksiä, erityisesti palkkamääräyksiä harjoittelun ajalta maksettavasta palkasta. Osassa työehtosopimuksia harjoittelijan palkkaa voidaan maksaa alan tutkintoa suorittavalle työntekijälle opintoihin liittyvän harjoittelun ajalta. Joissakin työehtosopimuksissa opintojen kuluessa tehtävän opintoihin liittyvän harjoittelun kestolle ei ole määritelty enimmäisaikaa.

Osassa työehtosopimuksia harjoittelijan palkkaa voidaan maksaa alalle jo valmistuneelle työntekijälle, jolla ei ole riittävää aiempaa työkokemusta tehtävästä, johon hänet on palkattu. Työmarkkinaosapuolet ovat useilla aloilla katsoneet yhdessä, että työsuhteen alkuun voi sisältyä harjoittelua (koulutusta, oppimista ja ammattitaidon kertymistä) myös alan tutkinnon suorittamisen jälkeen. Pääsääntöisesti harjoittelun kestoksi on näissä tilanteissa työehtosopimuksissa määritelty 2-12 kuukautta.

Tämä johtuu erityisesti siitä, että olemassa oleva koulutusjärjestelmä ei kaikilla aloilla anna riittäviä valmiuksia työn tekemiselle työtehtävien sisällön näkökulmasta.

Harjoittelijan palkka on pääsääntöisesti 70 – 90 % työehtosopimuksen mukaisesta palkasta. Muutoin työsuhteisiin harjoittelijoihin sovelletaan samoja työsuhteen ehtoja kuin tavallisiin työntekijöihin. Useilla aloilla harjoittelijamääräysten soveltamisesta on sovittu tehtäväkohtaisesti. Näin ollen työntekijään voidaan soveltaa harjoittelijamäärayksiä, vaikka tällä olisi aiempaa työkokemusta samalta alalta, mutta eri työtehtävistä.

Direktiivi asettaa harjoittelusopimusten valvontavelvoitteen viranomaisille. On huomattava, että Suomessa työmarkkinaosapuolet valvovat normaalisitovia työehtosopimuksia ja niiden piirissä tehtävä työsuhteinen harjoittelu kuuluu valvontavelvoitteen piiriin. Direktiiviehdotuksen mukaiset kriteerit eivät tästä näkökulmasta vastaa kansallista käytäntöä.

EK pitää tärkeänä, ettei nuorten alalle valmistuvien tai alaa vaihtavien henkilöiden työllistymismahdollisuuksia heikennetä EU-sääntelyn kautta. Kuten lausunnossamme on tuotu esille, direktiiviehdotus on ristiriidassa kansallisen työmarkkinajärjestelmämme sisältämien käytäntöjen kanssa ja se lisäisi työnantajien kustannuksia sekä valvontatilanteisiin liittyvää hallinnollista taakkaa ja on näin ollen omiaan vähentämään tarjolla olevia harjoittelupaikkoja sekä heikentämään vasta valmistuneiden nuorten työllistymismahdollisuuksia. Uuden sitovan sääntelyn sijaan olemassa olevan suosituksen päivittäminen olisi riittävä EU-tason toimenpide laadukkaiden harjoittelupuitteiden edistämiseksi.

Harjoitteluja koskeva suositus

EK pitää Suomen kannan tavoin tärkeänä, että suosituksia ei sovelleta säänneltyyn tai pätevyyden tuottavaan koulutukseen liittyvään harjoitteluun tai perusopetuksen aikaiseen työelämään tutustumiseen.

Lisäksi EK tukee Suomen kantaa siitä, että suositus olisi tavoitteiltaan yleistasoinen ja välttää tarpeetonta yksityiskohtaisuutta sekä siitä, että harjoittelun palkallisuuteen tulee suositustekstissä jättää kansallista joustovaraa ja lähtökohtana tulee olla opiskelijan toimeentulo.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Katja Miettinen
Asiantuntija